

Erikoishammasteknikon toimenkuvan laajentaminen hammasosaproteesien valmistamiseen

Tausta

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman 29.5.2015 mukaisesti kuntien kustannuksia vähennetään mm. tarkistamalla työnjakoa eri ammattiryhmien välillä siten, että tehdään tehtäväsiirtoja potilas- ja asiakasturvallisuutta vaarantamatta korkeammin koulutetuilta henkilöiltä vähemmän koulutetuille. Henkilöstön työnjako perustuu osaamiseen, jota hyödynnetään aiempaa paremmin palvelutoiminnassa. Muutoksella on tarkoitus saada oikea osaaminen oikeaan paikkaan, vähentää päällekkäisyyksiä ja tuottaa parempaa palvelua sekä lisätä henkilöstön työhyvinvointia.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.6.2018 työryhmän arvioimaan erikoishammasteknikoiden tehtävien ja työnjaon uudistamista ja asiantuntemuksen hyödyntämistä suun terveydenhuollon palveluissa osana suun terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäväkokonaisuuksia sekä tuottamaan keskeisiä linjauksia säädösvalmistelua varten erikoishammasteknikon ammatinharjoittamista koskien.

Nykytilanne

Laillistettu hammasteknikko saa suorittaa hammaslääkärin antamia hammasteknisiä töitä sekä irrotettavien hammasproteesien teknisiä korjauksia. Erikoishammasteknikolla puolestaan tarkoitetaan henkilöä, joka on toiminut viisi vuotta laillistettuna hammasteknikkona ja suorittanut asianomaisen erikoispätevyyden edellyttämän 30 opintopisteen laajuisen koulutuksen. Erikoishammasteknikko saa itsenäisesti valmistaa ja sovittaa irrallisia kokoproteeseja niiden käyttäjille. Erikoishammasteknikko ei saa kuitenkaan itsenäisesti valmistaa ja sovittaa proteeseja henkilölle, jolla leikkauksen tai tapaturman seurauksena on suun rakennetta olennaisesti muuttava vamma; henkilölle, jolla on suun alueella jokin sairaus tai kehityshäiriö; eikä hampaiden juurien tai tekojuurien päälle. Suomessa on noin 300 työkäistä erikoishammasteknikkoa.

Erikoishammasteknikko saa itsenäisesti valmistaa proteeseja vain hampaattomaan leukaan, toisin sanoin kokoproteeseja joko ylä- tai alaleukaan tai kokonaan hampaattomalle potilaalle molempiin leukoihin. Erikoishammasteknikot eivät saa valmistaa itsenäisesti osaproteeseja, joita siis valmistetaan potilaalle, jolla on jäljellä joko omia tai implanttihampaita.

Nykyisen lain mukaan hammaslääkäri suunnittelee osaproteesin, tekee hampaistoon mahdollisen preproteettisen työn (ennen proteesin valmistamista tehtävät toimenpiteet, esimerkiksi hampaiden hionnat), ottaa jäljennökset suusta ja määrittää purennan. Tämän jälkeen työ siirtyy hammastekniseen laboratorioon, jossa hammasteknikko tai erikoishammasteknikko valmistaa osaproteesin. Valmisteilla oleva osaproteesi lähetetään useimmiten välillä hammaslääkärille, joka sovittaa sitä potilaan suuhun ja tekee siihen muokkauksia, minkä jälkeen työ lähetetään jälleen laboratorioon. Hammaslääkäri sovittaa valmiin osaproteesin potilaan suuhun ja huolehtii kontrollikäynneistä sekä niihin liittyvistä mahdollisista osaproteesin muokkauksista.

Erikoishammasteknikoilla on usean vuoden kokemus osaproteesien valmistamisesta hammasteknikkona ja lisäksi erikoishammasteknikon täydennyskoulutus, jossa paneudutaan muun muassa potilaan kohtaamiseen, suun sairauksien tunnistamiseen ja potilaan mahdollisten muiden sairauksien huomioimiseen sekä

kokoproteesien itsenäiseen valmistamiseen jälkikontrolleineen. Suomessa kokonaan hampaattomien henkilöiden määrä ja siten kokoproteesien tarve vähenee koko ajan, mutta osaproteesien tarve ei ole tämänhetkisen arvion mukaan vähentymässä vuosiin. Hampaallisena ikääntyvä väestö, jolla tälläkin hetkellä on runsaasti tyydyttämätöntä hoidontarvetta, tulee tarvitsemaan runsaasti hammaslääkäripalveluja. Muistisairauksien yleistyminen ja uusi tieto suun infektioiden yhteydestä moniin eri sairauksiin, lisäävät tarvetta panna suun terveydenhuollon palveluihin. Tarkoituksenmukaista suun terveydenhuollon eri ammattiryhmien välistä työnjakoa on syytä viedä eteenpäin väestön riittävien palvelujen turvaamiseksi ja kustannusten kasvun hillitsemiseksi.

Työryhmän ehdotus uudeksi toimintamalliksi

Erikoishammasteknikon ammatinharjoittamisen ja toimenkuvan laajentamisen edellytyksiä valmisteleva työryhmä esittää, että terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaa lainsäädäntöä muutetaan siten, että erikoishammasteknikko voisi täydennyskoulutuksen suorittuaan valmistaa hammasosaproteeseja itsenäisesti hammaslääkärin lähetteen perusteella. Alla on kuvattu tarkemmin ehdotettu lähetekäytäntö ja vaadittava täydennyskoulutus.

Hammaslääkärin lähetteen laatiminen erikoishammasteknikolle hammasosaproteesin valmistusta varten

Hammaslääkäri voi tarvittaessa oman arvionsa perusteella lähettää hoidossaan olevan potilaan hammasosaproteesin tekoa varten Suomessa laillistetulle hammasteknikolle (Valvira), jolla on erikoishammasteknikon pätevyys. Lähetemahdollisuus koskee ainoastaan omiin hampaisiin tukeutuvia irrotettavia osaproteeseja. Lähetemahdollisuus ei koske osin implantteihin kiinnittyviä osaproteeseja eikä erikoiskiinnikkeillä kiinnittyviä irtoproteesirakenteita.

Ennen lähetteen laatimista hoitavan hammaslääkärin on huolehdittava siitä, ettei potilaan suussa ja purentaelimistössä ole tulehduksia eikä oireita (lukuun ottamatta suunniteltua proteettista hoitoa vaativia oireita). Suun ja leukojen alueen tulehdukset, muut patologiset muutokset ja hampaiston perushoidon tarve diagnosoidaan kliinisin ja kuvantamistutkimuksin. Hampaiston perushoidon aikana varmistetaan potilaan riittävä omahoidon taso. Hammaslääkäri kirjaa lähetteeseen potilaan tutkimukseen ja diagnoosiin pohjautuvan alustavan proteettisen hoitosuunnitelman.

Ennen lähetteen laatimista hammaslääkäri tekee potilaan hampaistoon tarvittavat preproteettiset hionnat ja muut toimenpiteet, joilla varmistetaan toimivan osaproteesin vaatimat olosuhteet. Lähetete on voimassa 6 kuukautta ja sen perusteella voi hakeutua hoitoon kenelle tahansa erikoishammasteknikolle. Lähetteen voimassaoloaika pitenee 12 kuukauteen, mikäli hoito edellyttää proteesin korjausta (esimerkiksi immediaattiproteesin pohjaus) hoidon päättymistä seuraavien kuukausien aikana.

Metallirunkoisten hammasosaproteesien valmistamisen yhteydessä lähetteen vastaanottanut erikoishammasteknikko vahvistaa lopullisen hoitosuunnitelman yhdessä lähetteen laatineen hammaslääkärin kanssa. Yksinkertaiset levyosaproteesit voidaan valmistaa suoraan lähetteen perusteella. Tarvittaessa potilas ohjataan uudelleen hammaslääkärin vastaanotolle hampaistoon tehtäviä tai muita preproteettisia toimenpiteitä varten.

Lähetettä erikoishammasteknikolle osaproteesin valmistamiseksi ei voi tehdä, jos potilaan omahoidon taso on riittämätön proteettisen hoidon toteuttamiselle, proteettinen hoito on

vaativaa ja edellyttää protetiikan ja parentafysiologian erikoishammaslääkärin antamaa hoitoa tai hoito on keskitettävä erikoissairaanhoidon. Irrotettavan osaproteesin valmistus on katsottava vaativaksi esimerkiksi, jos

- Potilaalla on leukojen tai hammaskaarten välistä epäsuhtaa (syväparenta, suuri horisontaalinen yliparenta, laaja ristiparenta), tai muita proteettista hoitoa vaikeuttavia anatomisia poikkeavuuksia
- Potilaalla on hoitoon vaikuttavia parentaelimen toimintahäiriöitä, leukanivelpatologiaa tai muita osaproteesihoitoa vaikeuttavia suun ja nielun alueen toimintahäiriöitä
- Potilaalla on perussairauksia tai niiden hoitoon käytettäviä lääkehoitoja (esimerkiksi reumataudit, krooniset suun limakalvosairaudet, vaikeaa suun kuivumista aiheuttavat tilat) jotka vaikuttavat hoidon toteutukseen tai altistavat proteettisen hoidon komplikaatioille.

Erikoissairaanhoidon perusteet on esitetty STM:n yhtenäisissä kiireettömän hoidon perusteissa.

Myös erikoishammasteknikko voi tarvittaessa ohjata saamansa lähetepotilaan edelleen protetiikan tai parentafysiologian erikoishammaslääkärille.

Erikoishammasteknikko kirjaa hoitovaiheet ja käyttämänsä materiaalit sekä hoidon yhteydessä ilmenneet oireet ja mahdolliset komplikaatiot, kuten muussa suun terveydenhuollossa. Suositeltavaa on, että kirjaukset tehdään sähköiseen potilastietojärjestelmään (lomakepohja on Kanta-kelpoinen), jolloin potilas ja lähettävä hammaslääkäri voivat tarvittaessa tarkistaa tehdyt toimenpiteet. Suun terveydenhuollon yhteisvastaanotolla työskentelevä erikoishammasteknikko kirjaa tekemänsä toimenpiteet samaan potilastietojärjestelmään vastaanoton muun henkilökunnan kanssa.

Hoidon valmistuttua ja potilaan hyväksytyä hoitotuloksen, erikoishammasteknikko laatii lähettäneelle hammaslääkärille loppuarvion (tai hoitopalautteen), josta ilmenee toteutettu hoito, käytetyt materiaalit ja suositeltu jatkohoito. Erikoishammasteknikko vastaa osaproteesihoitoon liittyvistä teknisistä puutteista ja komplikaatioista. Lähettävä hammaslääkäri vastaa potilaan hammashoidosta muilta osin.

Erikoishammasteknikon koulutus liittyen laajennettuun oikeuteen valmistaa hammasosaproteeseja

Voidakseen saada luvan valmistaa hammasosaproteeseja hammaslääkärin lähetteen perusteella, erikoishammasteknikko suorittaa kurssin, joka on laajuudeltaan 2–3 opintopistettä. Tämä koulutus sisällytetään jatkossa osaksi erikoishammasteknikkokoulutusta, joka kestää työn ohessa suoritettuna noin vuoden ja on laajuudeltaan 30 opintopistettä. Koulutus ei piene nykyisestä, koska osaproteeseihin liittyvä koulutus voidaan pääosin nivota tietyin täydennyksin osaksi muuta koulutusta.

Siirtymävaiheessa ne erikoishammasteknikot, jotka eivät ole käyneet edellä mainittua koulutusta, suorittavat kurssin täydennyskoulutuksena. Kurssi voi sisältää esimerkiksi luento-ope- tusta, videodemonstraatioita, harjoitustöitä ja tentin. Koulutuksessa voidaan hyödyntää sähköistä oppimisympäristöä. Osaamisen arvioinnissa voidaan tarvittaessa käyttää pelkästään tenttiä. Erikoishammasteknikkoliitto on tarjoutunut järjestämään koulutuksen ja osallistu- maan kustannuksiin, loput kustannukset katetaan osallistujien kurssimaksuilla.

Koulutuksen tavoitteet:

Opiskelija osaa

- hampaiden menetysten aiheuttamat muutokset
- osaproteesien suunnittelun perusperiaatteet
- osaproteesityypin valintaan vaikuttavat tekijät
- purennan määrittämiseen vaikuttavat tekijät
- akryyli- ja metallirunkoisten osaproteesien suunnittelun
- jäljentämisen irrotettavia osaproteeseja varten
- purennan määrittämisen osittain hampaattomalla potilaalla
- osaproteesin suuhun sovittamisen
- osaproteesihoidon liittyvän omahoidon neuvonnan ja ohjauksen
- osaproteesien korjauksien yhteydessä tehtävät toimenpiteet

Opiskelija tietää

- osaproteesien teossa tarvittavan preproteettisen hoidon periaatteet
- Lyhentyneen hammaskaaren hoitolinjat Käypä hoito -suositusten mukaan
- osaproteesihoidon liittyvän lainsäädännön (sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö)

Työryhmä:

- Merja Auero, STM, puheenjohtaja
- Johanna Järvinen, STM, sihteeri
- Juhani Laine, ylihammaslääkäri, Turun yliopistollinen sairaala
- Juha-Pekka Marjoranta, erikoishammasteknikko
- Timo Närhi, professori, Turun yliopisto
- Olli Saloheimo, ylihammaslääkäri, Jyväskylän kaupunki
- Kirsi Sipilä, professori, Oulun yliopisto
- Pirkko Romppanen, erikoishammasteknikko
- Elina Tuppurainen, suun terveydenhuollon palvelupäällikkö, Jyväskylän kaupunki
- Anu Vakkila, erikoishammasteknikko

Asiantuntijat:

- Katri Makkonen, ylilääkäri, STM
- Taina Remes-Lyly, asiantuntijahammaslääkäri

Yhteyshenkilö: Merja Auero (merja-liisa.auero@stm.fi)